

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Характеризується екологічне страхування, його мета та правове регулювання в Україні, визначаються проблеми розвитку страхування екологічних ризиків.

Ключові слова: правове регулювання страхування, екологічне страхування, екологічні ризики.

Однією з актуальних проблем охорони навколишнього природного середовища в Україні (ОПС) є питання фінансування. Одним з альтернативних джерел фінансових ресурсів для здійснення природоохоронних програм та усунення наслідків техногенних і природних катастроф може виступати страхування екологічних ризиків.

Окремі аспекти екологічного страхування розглядалися у своїх працях такими науковцями: Л. Решітником, В. Костецьким, В. Базилевичем, Ю. Шемшученком та ін. Ці вчені також підтримують думку про необхідність впровадження в Україні обов'язкового екологічного страхування.

Екологічне страхування – це страхування цивільно-правової відповідальності виробництв - джерел підвищеної небезпеки для довкілля за заподіяну шкоду, яка може бути завдана громадянам та юридичним особам, внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища.

Мета екологічного страхування – утворення страхових фондів для попередження екологічних аварій і катастроф; відшкодування збитків, заподіяних юридичним і фізичним особам в наслідок забруднення навколишнього середовища; забезпечення умов проживання населення і функціонування підприємств усіх форм власності в зонах надзвичайних екологічних ситуацій.

Кінцевою метою екологічного страхування є зменшення або запобігання забруднення навколишнього природного середовища шкідливими речовинами під час діяльності об'єктів підвищеної небезпеки.

Так, на думку В.О. Паламарчука екологічне страхування покликане забезпечувати можливість компенсації завданих збитків (частково або повністю) і

створювати додаткові джерела фінансування природоохоронної діяльності [1, с. 172].

Саме тому, питанню екологічного страхування в Україні на сьогоднішній день приділяється достатньо уваги.

На сьогодні проблема екологічного страхування ще недостатньо розв'язана, це в першу чергу обумовлено тим, що питання екологічного страхування регулюються ст. 49 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, в якій задекларовано, що в Україні здійснюється добровільне і обов'язкове державне та інші види страхування громадян та їх майна, майна і доходів підприємств, установ і організацій на випадок шкоди, заподіяної внаслідок забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів. Деякі види страхування, які можна віднести до екологічних, передбачені ст. 7 (п. п. 12,14,15,20,21) Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 року та ст. 15 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року. На наш погляд, такої законодавчої бази для правового врегулювання екологічного страхування недостатньо.

В Україні поки відсутній закон про обов'язкове страхування відповідальності за шкоду, завдану навколишньому природному середовищу, що заподіюється суб'єктом господарювання. Тому відшкодування шкоди безпосередньо навколишньому природному середовищу здійснюється в останню чергу.

Незрозуміла позиція українського законодавця тут не є виключенням. Так, у сфері страхування відповідальності перевізників та життя і здоров'я пасажирів існує ситуація, коли перевізник пасажирів міжміським транспортом в силу закону повинен застрахувати життя і здоров'я пасажира, а перевізник міським транспортом – ні [2, с. 615-616], хоча більше аварій і, відповідно, шкоди здоров'ю і життю пасажирів завдається у межах міста. Так само більше загроз НПС завдається підприємствами, а не громадянами, а зобов'язання щодо страхування їх відповідальності законодавство не містить.

В Україні існує ряд проблем, що створюють перешкоди для розвитку екологічного страхування.

По-перше, слід вказати на незадовільний стан нормативної бази з питань страхування екологічних ризиків, а саме відсутність Закону України «Про екологічне страхування» (проект ЗУ так і залишився неприйнятим), а також інших нормативних актів, що регулюють питання екологічного страхування. Не можна обійти увагою той факт, що при наявності досить великої кількості нормативних актів, регулюючих дане питання, в українському законодавстві відсутній системний підхід до проблеми страхування екологічних ризиків. Кожен нормативний документ стосується питання лише частково, що не створює дієвого механізму екологічного страхування в Україні.

Другою проблемою є відсутність економічних стимулів для підвищення екологічної безпеки діяльності (наприклад, можливості віднесення витрат на страхування екологічних ризиків на собівартість продукції). Включення витрат на обов'язкове страхування екологічних ризиків в собівартість продукції дозволить підприємствам-джерелам підвищеної небезпеки в умовах складної економічної ситуації мати джерело фінансування природоохоронних заходів, оскільки на сьогоднішній день українські суб'єкти господарювання не мають вільних коштів для покриття таких витрат за рахунок прибутку.

Наступною проблемою є відсутність пільг за екологічними платежами для підприємств, що активно впроваджують природоохоронні технології і підвищувальних ступінь екологічної безпеки виробництва (в т.ч. і за допомогою екологічного страхування). На сьогоднішній день у законодавчій базі України не передбачені дієві пільги за обов'язковими платежами екологічного призначення за впровадження природоохоронних технологій і заходів.

По-четверте, не можна оминати увагою той факт, що в Україні спостерігається недостатньо висока ступінь відповідальності за нанесення шкоди НПС і порушення норм екологічного законодавства, що не стимулює забруднювачів підвищувати екологічну безпеку своєї діяльності. Фактично підприємства-забруднювачі, здійснюючи обов'язкові екологічні платежі, купують право забруднювати навколишнє середовище. На сьогоднішній день в Україні вигідніше платити за забруднення НПС, ніж впроваджувати природоохоронні технології і обладнання. Безумовно, такий стан не сприяє забезпеченню екологічної безпеки держави в

майбутньому. Саме тому, на наш погляд, штрафи за перевищення лімітів скидів та викидів в НПС повинні бути настільки високими, щоб вигідніше було здійснювати природоохоронні заходи. Однак при встановленні зазначених штрафів необхідно враховувати реальні фінансові можливості суб'єктів господарювання.

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні існує ряд проблем, вирішення яких буде сприяти розвитку страхування екологічних ризиків в Україні, а саме:

- обґрунтування, розробка та прийняття нових законодавчих актів, внесення до чинних актів змін і доповнень, що впливають із потреб практики здійснення страхової та природоохоронної діяльності щодо забезпечення екобезпеки та здоров'я громадян України;

- визначення органів держави та інституцій, наукових, навчальних закладів, окремих фахівців, спроможних на рівні сучасних світових вимог розробити проекти відповідних актів щодо екологічного страхування;

- удосконалення методичних підходів по оцінці ризику, по оцінці економічного і страхового збитків, по розрахунку тарифних ставок і сум, що необхідно здійснювати по кожному виду природно-антропогенних катастрофічних подій, що розглядаються в якості страхових;

- договір екологічного страхування у більшості випадків буде укладатися на великі суми, потрібно законодавчо закріпити обов'язкові умови договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Паламарчук В.О. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування: Монографія / В.О. Паламарчук, Е.В. Мішенін, П.І. Коренюк. — Д.: Пороги, 2004. — 258 с.
2. Деревянко Б.В. До механізму страхування життя і здоров'я пасажирів при перевезеннях міським електричним транспортом / Б.В. Деревянко, В.В. Родіна // Вісник Донецького національного університету, Сер. В: Економіка і право. — 2010. — Вип. 2, Т. 2. — С. 615—621.